

hogy növények, állatok nélkül nem tudnánk élni, akkor várhatjuk azt, hogy a természet is meghálálja védelmünket, gondosságunkat, amelyben növényeit, állatait részesítjük, s akkor megfizeti majd jószágunkat, ami különben nem is annyira jószág, mint a saját jól felfogott érdekünk, akkor fogja igazán meghálálni a vele való törődést!

A MAGYAR PARASZT.

Csak akkor látod őt, ha szürke éjjel Roskadtt inakkal lassan ballag aztán,
száguld tovább a gőzvasút veled, bölcs mélabú van napsütötte arcán,
s a hajnal mérgező lehelletével de szem nem látta őt könnyezni még.
leng tejszínűn az alvó táj felett.

Mint egy bús isten, jár a zöld mezőben
döbbenve nézem, mint halad előttem,
és nem tudom, mi bántja nagy szívét.

Merengve megy előre, méla, álmos
lovát magára hagyja szántani,
olykor kitárja karját, mint a táltos
csillognak inge hősínű fodrai.

(Kosztolányi Dezső.)

BÚCSÚ AZ ERDŐTŐL.

Csak el kell válnunk, jó öreg fák, Hiába mond regét a lomb ott,
Hiába is marasztotok; S lombok között dalt a madár.
Hiába hajlik rám hízelegve, Szívemben ott is az zokog majd,
Illatos, árnyas lombotok, Amire te tanítgatál...
— Csak el kell válnunk, jó öreg fák. Hiába mond regét a lomb ott!

Pedig tudom, hogy visszasírlak, Minek, miért marasztalnál hát?
Én édes erdőm tégedet; Hisz' lásd, te jössz el énvelem;
Arcomra titkon könnyet ejt az Madárdalos, csöndes magányod,
Idegen büszke rengeteg... Itt zsong örökre lelkeken,
— Oh, én tudom, hogy visszasírlak! Minek, miért marasztalnál hát?

(Szabolcska Mihály.)

Húsvéti magyar népszokások.

Bartha Károlynak kedves húsvéti rigmus-gyűjteményében találjuk a következő szatmármegyei, botpaládi köszöntőt:

Nagypénteken sokat sírtak,
Sok hímes tojást is írtak.
Adjanak egy hímes tojást.
Kerüljék el a locsolást.
Most hát húsvét van, örvendjünk,
Egymást locsolni készüljünk.
A Jézus is a bérével
Locsolt piros vérével.
E ház népének azt kívánom,
Kívánságom meg nem bánom,
Éljenek boldog napokat,
Bú nélkül valókat,
Szívemből kívánom.

Ebben a kis versben is benne van a magyar vallásos népszokások egész sajátos jellege: a vallásos áhitat, a népi tiszteletadás, de ezen a vallásosságon átút az ünneplő parasztság jókedve s a vallásos élményt felváltó laikus népi magatartás. Vallásos élmény, pogány szimbólum fonódik össze itt, szerelemvarázsló ajándék s Krisztus kiömlő vérének áhitatos tisztelete. Ha vallásos néprajzunkon végigtekintünk, ez a kettősség mindig is szemünkbe ötlik, de tán egyszer sem olyan kiemelkedő módon, mint a húsvéti szokásaink gazdag anyagában. Különben az is igaz, hogy egyik ünnepünk köré sem csoportosul annyi szokás, mint húsvét ünnepéhez. Róheim Géza a magyar néphitről és népszokásokról szóló könyvében elsősorban a római katolikus naptár január 1-vel és a keleti szláv naptár későbbi tavaszi évkezdetével magyarázza a húsvét köré fonódó szokások rendkívüli nagy számát.

Valóban a húsvéti szokások egy-egy része ismerős már a farsangi ünnepkör népi szokásanyagában is. Ilyen elsősorban a téltemetés, télkihordás szokása: ezt a szokást helyenként még farsangkor csinálják, de nem egyhelyütt nagybőjt végén hordják ki a telet. Északmagyarországi szokás egész palócságunknál elterjedt, hogy Virágvasárnapján egy szalmából, rongyból készített bábút, úgynevezett kiszebábút visznek nagy énekszóval át a falun, s a fiatalok ezt éneklik:

Villő, Villő! faluvégén selyemsátor,
Zengjünk ott most úgy, mint máskor.
Villő, Villő, kivisszük a kicevicét
S behozzuk a koncemesternét, Villő, Villő.

Nagy lármával, kiabálással viszik ki a falu határáig a kiszebábút, ott áthajítják a határon, vagy a vízbe dobják. Úgy tartják, hogy a kiszével együtt nemcsak a telet temették el, a nagybőjtöt, hanem mindazt a bajt, ártalmat is, ami a falut érhetné. Az egyik szatmári faluban, Mérken, szokásban volt, hogy a kiszebábukat hordozó csapatok összetalálkozva, a határban megmérkőztek: a két kiszét egymáshoz csapkodták. Ebben a szokásban benne él a germán hagyományanyag tél-tavaszi küzdelmének emléke, ami azért is bizonyosra vehető, mert Méren német település. Különben ez a szokás mind a germán, mind a szláv szokásanyagban is megtalálható és Róheim kutatásai szerint a Villő, a tündér jelenléte szokásainkban arra mutat, hogy szláv hatás ez ugyan nálunk, de oly szláv hatás, mely a szlávba is az ozmán törökből jutott. Tehát mi a szlávságtól csak visszakaptuk ősibb örökségünket.

Virágvasárnapjának vallásos szokása a barkaszentelés. A szentelt barkának aztán a nép gondolatvilágában a jelentősége túlnő a vallás szimbolikus értelmezésén, hozzáfűzi a maga ősi hiedelmét is. Így a szentelt barkának különös ereje van: bajelhárító, gyógyító. Szemverés, torokfájás ellen használ a megtört szentelt barka. Privigyén a fiatal anyák a barkaszentelésre elviszik csecsemőiket is, hogy mielőbb megszólaljanak. A nép vallá-

sos gondolkodásába természetesen erősen belejátszik kis gazdaságunk minden gondja-baja is; a szentelt barka így lesz előzője a tehénrontásnak, az ostorhegy, ha barkák közt szentelik meg, elősegíti a ló egészségét, széppé teszi járását, a méhkas alá tett barka pedig elősegíti a méhek rajzását s buzgó mézgyűjtővé teszi őket. Másutt a villámtól őrzi meg a házat a szentelt barka s még sorolhatnánk fel a különböző hiedelmekből nagy sereggel: mind azt bizonyítja, hogy a vallásos szentelményt a népi gondolkozás bevonja a maga ősi szemléletének körébe.

A húsvéti ünnepkörben azonban legjelentősebb a nagyhét s a köréje fonódó szokások: ezeket a szokásokat a régibb paraszti világ áhitattal betartotta s a vallásosság nagy kötőerejére jellemző, hogy legtöbbje e szokásoknak mai napig megtartotta funkcióját, sőt láthatjuk, hogy a húsvét egyes szokásai változatlanul élnek ma is a könnyen felejtő város folklóréjában is. Nagyhét elsősorban a készülődésnek, tisztulásnak az ideje. A katolikus világ készülődése már hamvazó szerdán kezdődik és nagybőjt hetein át tart, hogy a lélek tisztán álljon Ura elé, aki vállalta az áldozat keresztjét és halálával megváltotta a világot. Ez a gondolat a katolikus nép húsvéti szokásain végighúzódik, de lényege szerint áthatja a református népi szokások rendjét is. Kitisztítják a házat, udvart, istállót; az egész család készül az ünnepre, még a minden mód nélküli s az ünnepeket lenéző szegény parasztság is igyekszik, hogy ezeken a napokon együtt tartson az ünneplő faluval.

Nagyszombati és nagycsütörtöki Csanádapácán a Pilátus-verés szokása divatozott: mikor a pap belekezd a „Miserere mei” zsoltárba s annak jeléül, hogy Krisztus kínhalálakor a jeruzsálemi kárpit kettéhasadt, megüti az oltár lépcsőjét, a nép is neki-esik a padoknak s botokkal veri néhány pillanatig. Azt tartják erről a szokásról, hogy Pilátust, másutt Judást elverik, mert elárulta Jézus Krisztust s oka volt halálának. Különben nagycsütörtöki hallgatnak el a harangok s vissza sem térnek a nagyszombati körmenetig, addig elrepülnek Rómába, ahogy ezt Kopeczky Mihály késmárki diáknak történetéből is tudjuk. A harangok helyett mindenütt a kereplők szólnak. Sokhelyütt úgy tartják, hogy ez a zaj előzője a vetést s a gazdaságot fenyegető minden ártalomnak.

Nagypéntek napjához is számtalan keresztény és pogány képzet kapcsolódott. A tavaszi tisztulás pogány gondolata és a megváltás katolikus tanítása kapcsolódtak itt össze.

Nagyon sokhelyütt szokásos a nagypéntek hajnalán való ünnepi mosakodás; így szabadulnak meg minden betegségtől. Néhol a beteg kisgyerekeket mosdatják ilyenkor a patakban, másutt a lányok mossák meg arcukat a patakról hozott „aranyos” vízben, hogy mindig szépek legyenek. Igen sokszor a lovakat is megfürdetik.

Nagyszombat napjához kapcsolódik egyik érdekes szokásunk, melynek eredetéről még sokat vitatkozhatunk: a húsvéti határkerülés szokása, amely egymástól távoleső vidékeken nagy

hasonlatossággal őriződött meg: Dunántúlon és a székelységnél. A székely határjárók: fiatal házasok, legények vacsora után özsze-
szegyültek, hogy maguk közül királybíró, papot, énekvezetőt s
még egyéb tisztségeket választottak s énekszóval-imamondással
megkerülték a templomot, majd az egész falu határát.

Ez a közismert szokás sok analógiát mutat az antik vallá-
sos hagyományok felé is. A szokásnak különben dramatikus
játék jellegű ágazata is van: bebocsájtásért könyörögnek a há-
zakba, hogy messzi útról jöttek s míg meg nem kapják aján-
dékukat, eltréfálnak a házbeliekkel.

Végül is nem feledkezhetünk meg a húsvéti népszokások
ismertetésénél a húsvét hétfői locsolkodás szokásairól és a
lányok hímes tojásáról. A szokás egyik benső értelme: szerelmi
varázs, ezt a szimbólumok is eléggé elárulják. A megöntözés
kedves huzavonái, a lányok ellenkezése játékos, vidámmá
teszi ezt a napot: a falu tele énekszóval, kissé beborozott legé-
nyek járnak az ismerős házakhoz. A régi tavaszkezdeti szere-
lemünnepeknek emléke éled föl e napon s ahogy a szentivánnapi
kurjantásokban a nyár forróságát érezhetjük, a húsvéti rigmu-
sokban, tréfákban a kezdődő szerelem, a tavasz mutatkozik meg.

(Ortutay Gyula.)

Magyar táncok.

Torna-ünnepélyre.

ANDALGÓ.

Felvonulás párokban kézfogással vállmagasságban és
tízesevel félköralakítás. Elvonulás tízesevel egyenes arcsorban
az alapállás és hátra arc vezényszó után.

1. A tanulók tízesevel, kézfogással arccal állnak a közönség
felé félkörben. A sorok szélén állók szoknyájukat szélesre
kitárják.

Andalgó jobbra, balra, jobbra, bokázó.

Fejfordítás és törzshajlítás mindig a menetirány felé.

2. Az 1. alatti megismétlendő, de ellenkező irányban kezdve.

3. Tétovázó.

A tízes sor közepén kettéválk. A baloldalt álló 5 táncos
negyedfordulattal balra, ballábbal a jobboldalon álló 5 táncos
pedig negyedfordulattal jobbra, jobblábbal indul.

Előre 3 tétovázó lépés félkörbe, utána 1 magánforgóval fél-
fordulatot tesznek hátra. A magánforgónál a baloldali sor jobb
lábát lendít, és utána jobblábbal toppant. A jobboldali sor ellen-
kező lábbal ugyanazt végzi.

Eközben a közönség felé eső kéz tarkón van, másik a szok-
nyát fogja.

4. A 3. alatti megismétlendő a magánforgóig, ellenkező